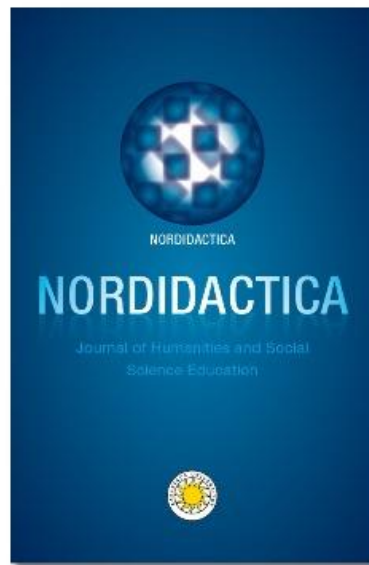

En kommentar, från ett finskt perspektiv, till

Heidi Eskelund Knudsen & Harry Haue: Historieundervisning i Danmark — epokale tendenser, kontinuitet og forandring i lærobøger och læremidler

Sirkka Ahonen

Nordidactica

- Journal of Humanities and Social Science Education

2023:1 Jubileum

Nordidactica – Journal of Humanities and Social Science Education

Nordidactica 2023:1 Jubileum

ISSN 2000-9879

The online version of this paper can be found at: www.kau.se/nordidactica

En kommentar, från ett finskt perspektiv, till

Heidi Eskelund Knudsen & Harry Haue: Historieundervisning i Danmark — epokale tendenser, kontinuitet og forandring i lærobøger och læremidler

Sirkka Ahonen

University of Helsinki

About the author: Sirkka Ahonen är professor emerita, Department of Education, University of Helsinki

Nordiska historiedidaktiker har från början av 1980-talet bedrivit ett livligt professionellt samtal. Regelmässiga konferenser har diskuterat historieförmedlingens teoretiska utgångspunkter, läroplanernas utveckling och läromedlens problematik. En viss kontinuitet i fokus har rått gällande diskussionsteman, men skiljaktigheter om tillnärmningssätt har dock varit uppenbara och fruktbara. Här jämför jag dansk och finsk historiedidaktik under de sista årtionden.

I Knudsen och Haues granskning av den danska historiedidaktikens utveckling i lärdomskola, gymnasiet och grundskola (1700 –) blev jag för det första uppmärksam på granskningens intressanta senmoderna meta-ramverk. Författarna utnyttjade i sin granskning inte de sedvanliga 1800- och 1900-talsideologierna liberalism – konservatism – nationalism som ramverk, utan i stället frågade, hur historieförmedlare skall positionera sitt fack i omvändningspunkten från antropocentrisk till polycentrisk världsuppfattning. Enligt Knudsen och Haue måste historiedidaktikerna fråga sig, om det numera räcker att fokusera på människors och samhällets historiska aktörer för att bygga skolungdomarnas historiemedvetande. Historia under 2000-talet bör tänkas och förmedlas från en meta-synpunkt som är sammansmält av humaniora, naturhistoria och kosmologi. Knudsen och Haue betonar polycentrismens krav i historieundervisningens framtida utvecklingar.

I periodindelningen av historieundervisning i allmänbildningen under två sista decennier använder Knudsen och Haue dock de sedvanliga idéhistoriska kategorierna: historieundervisning började i lärda skolor med upplysningstidens universalhistoriska och encyclopediska intressen, omvandlades i folkskolan till en nationell kanon, blev positivistiskt faktuell för att i fortsättningen under 1900-talets gång pedagogiseras med kritiska övningar och synkronisk-diakroniska perspektiv.

För att jämföra dansk och finsk historieundervisning, bör en skillnad i granskningsmaterialet mellan Knudsen och Haues artikel och min kommentar tas i hänsyn. Knudsen och Haue granskar läroböcker, medan jag i samförstånd med finska historiedidaktiker (Andersson 1979, Castrén et al. 1992, Löfström 2002, Rantala & Ahonen 2015) först och främst fäster uppmärksamheten till läroplaner. I det statscentriska Finland är det naturligt att anse läroplaner som trovärdiga indikatorer av pedagogiskt-didaktiskt tänkande. I likhet med Knudsen och Haue skall jag dock fokusera på historiens intellektuella särart hellre än pedagogisk inlärningsproblematik.

I Finland går den markantaste utvecklingen i historieundervisningens från ideologiskt-nationalistiskt till objektivt-vetenskapligt tillnärmningssätt. Jämfört med Danmark, förblev både det deocentriska meta-narrativet och nyhumanismen i Finland i skymningen. Nationsbyggande var det rådande målet i den allmänna skolan ända från slutet av den ryska tiden upp till självständigheten, det vill säga 1920- och 1930-talen. Fäderneslandets saga bestod av en etno-nationalistisk myt om ett gemensamt etniskt ursprung och en massinvandring till den finska peninsulan samt en vidare myt om bondesamhällets århudralånga överlevnadsresiliens. Att den finlandssvenska minoriteten under nationsbyggningsens tidevarv hyllade ett alternativt narrativ, och den samiska minoriteten helt och hållet uteslöts från sagan, väckte inte första finska historiedidaktikers oro. Oron aktualiserades så sent som under det postkoloniala 1970-talet och materialiserades som flerperspektiveringens krav i läroplanen..

I Finland omvandlades historiens ethos från nationalism till objektivism slutligen på politiska grunder. Nationalismen dög efter det andra världskriget inte mera till historieundervisningens referensram. Även om kärlek till fosterlandet upp till 2000-talet nämndes i läroplanerna, betonades objektivism och faktualism som historieundervisningens huvudprinciper. Demokratiskt medborgarskap ersatte patriotismen som skolfostrans mål..

Grundskolereformen under 1970-talet gav skolan ett uppdrag i välfärdssamhällets byggande. Historieläroplanerna betonade social solidaritet. Vidare antogs internationalism som en medborgarförpliktelse. Då eleverna på samma tid blev berättigade till en moderat medbestämelse i skolan, utvecklades undervisning i harmoni med de andra nordiska länderna. Knudsen och Haue karaktiserar den danska utvecklingen som en rörelse ”från stoff till elev”.

Från och med 1980-talet bestod huvudfrågan i den nordiska historiedidaktiska diskussionen av ett val mellan kunskapssökningsfärdigheter och narrativ kompetens. De förra var kärnan i angloamerikansk historieundervisning, medan kompetensen att narrativt anknyta social och existentiell mening till fakta var hämtad från en central-europeisk tradition av historiemedvetandet. I Norden gav Danmarks historiedidaktik en epokal stöt till etablering av historiemedvetandet som historiedidaktikens kärnbegrepp. Som en särväg, fästade finska historiedidaktiker ändå i både forskning och läroplansutveckling sitt huvudintresse i kritiska färdigheter. I Finland gällde det metodik i stället av substans. Det syns att finnar blev anglo-amerikaniserade, medan danskar – och svenskar – grundade sin historieundervisning på den central-europeiska traditionen.

Under 2000-talet, beroende på sitt erkännande av den narrativa substansens betydelse, blev en del av danska historieforskare tillfälligt intresserade av restoration av ett kronologiskt kanon i läroplanen. Då kravet om polycentrism dock förstärktes tillsammans med den epistemologiska djupan som ett intellektuellt krav, förblev kanonformen en dansk särlösning. Allmänt i Norden övertog kompetenskraven innehållskanonerna i läroplanerna. Historien i skolan ansågs som en kritisk process hellre än en förmedling av identitetsbyggande substanser.

I stora drag kan nordbor idag anses som erkännare av skoleleven som bildningens subjekt och hans intellektuella utveckling som historieundervisningens kärna. Vad skall dryftas i framtiden, är en historiedidaktisk förpliktelse att ta den stora kulturell-fysiska omgivningens odelbara och integrerade problem i hänsyn.

Finsk historiedidaktisk litteratur

Andersson, Håkan (1979) *Kampen om det förflutna. Studier i historieundervisningens målfrågor i Finland 1843–1917*. Åbo: Åbo Akademi

Castrén, Matti J. & Sirikka Ahonen, Pauli Arola, Keijo Elio & Arja Pilli (1992) *Historia koulussa (Historien i skolan)*. Helsinki: Yliopistopaino

EN KOMMENTAR, FRÅN ETT FINSKT PERSPEKTIV, TILL HEIDI ESKELUND KNUDSEN &
HARRY HAUE
Sirkka Ahonen

Jan Löfström (red., 2002) Kohti tulevaa menneisyyttä Historiallis-yhteiskunnallinen
kasvatus uudella vuosituhannella. (*Mot forntidens framtid Fostran i historia och
samhällskunskap under det nya millenniet*). Jyväskylä: PS-Kustannus

Rantala, Jukka & Sirkka Ahonen (2015) Ajan merkit – Historian käyttö ja opetus
(*Tidens tecken – historiens bruk och undervisning*). Helsinki:Gaudeamus